

III RIIGIKOGU

5. istungjärk. **Protokoll nr. 147 (30).**

1928.

III Riigikogu koosolek 30. märtsil 1928
kell 15.50 min.

Kokku on tulnud 94 Riigikogu liiget.

Valitsuse looshis: Riigivanem **J. Tõnisson**, sõjaminister **N. Reek**, haridusminister **A. Mõttus**, siseminister **J. Hünerson**, teedeminister **A. Kerem**, kaubandus-tööstusminister **J. Holberg**, töö-hoolekandeminister **K. Sõnberg**, põllutöökandeminister **O. Köster**, välisminister **H. Rebane**, rahaminister **A. Teetsov**, kohtuminister **T. Kalbus**.

Päevakord:

1. Eesti-Läti ajutise majanduslepingu ja selle lõpuprotokollki kinnitamise seadus — III lugemisel.

2. Riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate palkade seaduse muutmise seadus nr. 2 — III lugemisel.

3. Avalikkude õppeasutuste ja õigustega erakoolide õppejõudude tasude seaduse muutmise seadus — III lugemisel.

4. Riigikogu V istungjärgu lõpetamine.

Koosolekut juhatab esimees **K. Einbund**.

Sekretäri kohal abisekretär **O. Liigand**.

Koosolek algab kell 15.50 min.

Juhataja **K. Einbund**: Avan Riigikogu koosoleku.

1. Eesti-Läti ajutise majanduslepingu ja selle lõpuprotokollki kinnitamise seadus — III lugemisel. (Tekst III Rk. 5. istungj. pr.pr. lisades, vaata sisukord.)

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **F. Akel**.

Seaduseelnõu ühes redaktsioonilise parandusega võetakse nähtava enamusega vastu paragrahvide viisi ja lõpuhääletamisel redaktsiooni komisjoni andmata.

2. Riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **E. Sulg**.

palkade seaduse muutmise seadus nr. 2 —

III lugemisel. (Vaata tekst protokoll nr. 146 (29), veerg 963—965).

Pealkiri võetakse nähtava enamusega muutmata vastu. (Sissejuhatus. I. Vähendamise osa.) Aruandja **E. Sulg**: Kuna redaktsiooni komisjoni liikmed on sissejuhatava osa läbi vaadanud, palun selle vastu võtta järgmistele muudatustega: „Riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate palkade seaduse (R. T. nr. 27 — 1927) § 3. tehakse järgmised muudatused, arvates 1. aprillist 1928. a.“ Edasi igalpool, kus on tähendatud „Palk õpetajate palgaseaduse järgi“, tuleb võtta „Palk õppejõudude tasude seaduse järgi“.

Juhataja **K. Einbund**: Hääletamisele tuleb sissejuhatus ja vähendamise osa ühes aruandja redaktsiooniliste parandustega. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on sissejuhatus ja vähendamise osa ühes aruandja redaktsiooniliste parandustega vastu võetud.

(Suurendamise osa.)

Aruandja **E. Sulg**: Siin tuleks suurendamise osa ette võtta „II.“

Niisamuti tuleks igalpool, kus on nimetatud „Palk õpetajate palgaseaduse järgi“ — võtta „Palk õppejõudude tasude seaduse järgi“.

Juhataja **K. Einbund**: Panen hääletamisele suurendamise osa ühes aruandja redaktsiooniliste parandustega. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on suurendamise osa ühes aruandja redaktsiooniliste parandustega vastu võetud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud redaktsiooni komisjoni andmata.

3. Avalikkude õppeasutuste ja õigustega erakoolide õppejõudude tasude seaduse muutmise seadus — III lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **B. Oja**.

Pealkiri võetakse nähtava enamusega muutmata vastu. (Sissejuhatav osa ja § 29.) **O. Kask** (töer): Väga

(Tekst III Rk. 5. istungj. pr.pr. lisades, vaata sisukord ja pr. nr. 146 (29) veerg 965—966 ja 974—976.) austatud Riigikogu liikmed! Teen ettepaneku, käesolev paragrahv vastu võtta nii, kuidas Vabariigi Valitsus ja rahaasjanduse komisjon selle täna esitanud: „Avalikkude õppeasutuste ja õigustega erakoolide õppejõudude tasude seaduse (R. T. nr. 22—1928) § 29. muudetakse ja pannakse maksma 1. aprillist 1928. a. järgmises redaktsioonis:

§ 29. Avalikkude koolide juhatajaile ja maa-alkkoolide õpetajaile on kooli ülevalpidaja kohustatud andma vastava korteri ühes kütte ja valgustusega, kuna teistele õppejõududele antakse korter ühes kütte ja valgustusega, kui korter kooli juures olemas. Korteri eest (ühes kütte ja valgustusega) maksab korterisaaja üüri maa- või linnavalitsuse (riigikoolides haridusministeeriumi) poolt määratud normi järgi, kusjuures korterisaaja poolt maksetav üür ei tohi ületada 10% õppejõu normaalpalgast. Riigi hoolekandekoolis ja Harku kolonnis antakse õppejõududele korter tasuta“.

Siia juurde lisada on mul vähe. Ma ei vaida selle vastu, et õpetajaile kortereid anda, et see puudutab maa ja linna omavalitsusi ning riiki uute kulude juurdelisamise näol, tuleks seda küsimust veel põhjalikult kaaluda.

Palun Vabariigi Valitsuse esialgne ettepanek, mis täna rahaasjanduse komisjoni poolt esitatud, vastu võtta.

Juhataja **K. Einbund**: Rkl. Kaselt on ettepanek, § 29 võtta selles redaktsioonis, nagu ta rahaasjanduse komisjoni poolt esitatud. Panen § 29. hääletamisele selles redaktsioonis, nagu ta II lugemisel vastu võeti. (Hääletatakse.) Poolt on 31 häält, vastu 46 häält, erapooletuid 6, seega on ettepanek tagasi lükatud. (Vahelhüüe pahemalt poolt: Kas valitsus järeldused ka teeb sellest?)

Hääletamisele tuleb rkl. Kase ettepanek, vastu võtta § 29 selles redaktsioonis, nagu see rahaasjanduse komisjoni poolt esitatud. (Hääletatakse.) Poolt on 40 häält, vastu — 28 häält, seega on ettepanek vastu võetud.

(§ 31.)

Aruandja **B. Oja**: See paragrahv oli tingitud eelnõust, mis esitas Vabariigi Valitsus ja mis teisel lugemisel vastu võeti ja on ühenduses § 29. Nüüd on aga Riigikogu § 29 III lugemisel selles redaktsioonis tagasi lükanud, nii et § 31 peaks minu arvates ära langema. (A. Jürman, põl: Ei tule hääletamisele, ta on vastolus vastuvõetud ette-

panekuga ja viskab seaduse segi. Ilma hääletamata kukub ära.) § 31 on igatahes praeguse seadusega vastolus ja ei saa hääletamisele tulla.

Juhataja **K. Einbund**: Kodukorra § 54. seletuse I lõike järgi on aruandjal õigus nõuda, et selle paragrahvi talitatakse kodukorra § 52. kohaselt, s. t. nõuda komisjoni andmist. Et aruandja seda nõuet esitanud ei ole, tuleb paragrahv hääletamisele.

Aruandja **B. Oja** (lõpusõna): Ma tähendasin juba, et see paragrahv on vastolus vastuvõetud seadusega ja minu arvates ta hääletamisele ei tule. Kui juhataja siiski arvab, et peab hääletamisele tulema, siis teen ettepaneku, § 31 komisjoni tagasi anda. (Vahelhüüe pahemalt poolt: Õige! — Naer pahemalt poolt.)

Juhataja **K. Einbund**: Aruandja nõuab, et § 31 antaks tagasi komisjoni. (Vahelhüüe: Siis ei saa seadust vastu võtta.)

R. Penno (as) (korra kohta): Kuna aruandja on nõudnud selle paragrahvi komisjoni andmist, siis minu arusaamise järgi tuleks teha vaheaeg, et komisjonile võimalust anda seisukohta võtta selle paragrahvi üle. Teen ettepaneku, määrata veerandtunniline vaheaeg.

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 42, vastu — 20 häält, seega on ettepanek vastu võetud.

Vaheaeg kl. 16.25 min. — kl. 17.25 min.

Juhataja **K. Einbund**: Aruandja nõudis kodukorra § 54. seletuse I lõike ja kodukorra § 52. põhjal § 31. komisjoni andmist. Aruandja sellest oma nõudmisest loobub ja sellepärast Riigikogu võib arutamises edasi minna.

Aruandja **B. Oja**: § 31. on vaheajal rahaasjanduse komisjoni poolt läbi vaadatud, ja rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku, see paragrahv tagasi lükata. Põhjendusega, et esiteks komisjon ühemeelsel arvamisel oli, et § 31. vastuvõtmine selles redaktsioonis, nagu ta haridusministri poolt esitatud on, on täiesti ülearune, sest siin räägitakse korteriraha maksimisest, kuna Riigikogu poolt vastuvõetud § 29 korteriraha maksimisest ei räägi, samuti ka terve seadus. Ka oldi komisjonis arvamisel, et kui see § 31 sellel kujul vastu võetaks Riigikogu poolt, siis ta seadusega, ja vähemalt seaduse § 29. vastolus oleks.

L. Johanson (stp): § 31 üle on raha-
asjanduse komisjon üle tunni aja nõu pidanud
ja tagajärg on see, et aruandja oma ettepaneku,
seda komisjoni anda, tagasi võtab. Nii mina
sain aru. Aga vahepeal oli komisjoni koosolek.
Mis puutub § 31., siis ta käsitab terve rea
sarnaseid küsimusi, mis muidu lahtiseks jää-
vad. Oleks loomulik ja õige, kui oleks § 29
vastu võetud selles redaktsioonis, kuidas ta
esitatud oli, siis oleks ka § 31 paika pidanud.
Aga et siin nüüd mitu varianti Vabariigi Valit-
suse poolt esitati, ja praegu meil selle ühe va-
riandi saba üle tuleb otsustada, siis on põh-
juseks see, et praegusel valitsusel on õieti
kaks nagu selles küsimuses olnud. Ta ei ole
julgenud võtta otsukohta seisukohta õpetajate
korteritega varustamise küsimuse juures, vaid
on just meelega kaks eelnõu ka siin esitanud,
selle otstarbega, et pärast oleks võimalik käsi
puhtaks pesta õpetajaskonna ees, kui need
hakkavad ette heitma, et siis võiks öelda, et
Riigikogu otsustas seda, ja teisest küljest on
võimalik rahva ees, õpetajaskonna vastaste
ees oma käsi puhtaks pesta. Niiviisi aga valit-
sus talitada ei tohiks. Praeguse valitsuse kohta
tähendatakse, et ta nagu ajutine on, möödub
laulupidu, siis sellega ühes läheb ka see valit-
sus minema. Aga minu arvates kuni laulupeoni
peaksid valitsusel ikkagi olema selged seis-
kohad. Ja kui valitsus seisukoha on võtnud
ühes küsimuses, siis peab ta seda oskama ka
Riigikogus kaitsta. Aga seda meie valitsus ei
ole teinud, vaid täie õigusega on tähendatud,
et need kaks eelnõu on meie Riigivanema tun-
tud sõnad: „üks on see ja teine on see teine
sõna“. Vahepeal on „ja“ ka. Selle tagajärg
on aga see, et niisuguse väikse küsimuse juu-
res on pidanud Riigikogu mitu ja mitu tundi
vaidlema. Peale selle ei ole see küsimus veel
lõplikult otsustatud, vaid haridusminister tä-
hendas valitsuse nimel, et sügisepoole esita-
takse jällegi uus eelnõu selle küsimuse kohta.
Kas nii tohib siis asju ajada? Meie ei tea,
mitu eelnõu siis tuleb, kas kaks, või kaks kas-
vatatud kolmele, see on kuus. Kui niiviisi
hakatakse seaduseelnõusid valitsuse poolt kum-
magist käisest puistama, siis uskuge, meie sead-
luseandlus läheb küll rappa.

Juhataja **K. Einbund**: Hääletamisele
tuleb § 31 II lugemisel vastuvõetud kujul.
(Hääletatakse.) Nähtava enamusega
on § 31 tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb sissejuhatav osa rkl.
Kase poolt ette pandud redaktsioonis. (Hää-
letatakse.) Nähtava enamusega on sis-
sejuhatav osa vastu võetud.

Th. Tallmeister (töer) (hää. mot.):
Austatud Riigikogu liikmed! Tööerakonna
Riigikogu rühma nimel on mul au järgmist
teatada. (J. Piiskar, stp: Kas jälle uus
seisukoht?) Tööerakond ei ole minu teada
selles küsimuses ega ka üheski teises küsimu-
ses seisukohta kunagi muutnud. (A. Tupits,
põl: Aga usuõpetuse asjus!) Usuõpetuse
asjus on tööerakond täiesti järjekindlat politi-
kat ajanud. Kuid see ei kuulu aga praegu aru-
tamiselolevasse küsimusse. Selles küsimu-
ses on mul au rühma nimel järgmist teatada.
Õpetajate korteriküsimust peab tööerakond
suure tähtsusega küsimuseks, ja sellepärast
on erakond toetanud seda seisukohta, mille
haridusminister ette kandis Vabariigi Valit-
suse nimel. Kui siin vahepeal tuletati meelde
rkl. Kasse, siis on härra Kask seda selgel sõnal
öelnud, et ta oma ettepaneku isiklikult teeb,
kuna rühm oma hääletamisega kui ka härra
Anderkopp'i kaudu ettekantud deklareerimi-
suga on öelnud, et ta on teisel arvamusel. Terve
rühm, peale rkl. Kase, on haridusministri
ettepanekut toetanud ja jääb nüüd kui ka
pärast selle seisukoha juurde. Rühm kahet-
seb ühes sellega, et osa koalitsiooni rühmadest,
kes valitsuse seljataga seisavad ja kellelt oodata
oleks võinud, et nad selles olulises küsimuses,
mille haridusminister siin ette kandis, jaa-
tavale seisukohale asunud oleksid, seda ei
teinud. Ometi on siin teised voolud, mis aita-
sid selleks kaasa et haridusministri ettepanek
läbi on kukkunud. Kuid rühm ei taha prae-
gusel juhul sellest teha tüliküsimust selle-
pärast, et Vabariigi Valitsus on siit juba enne
deklareerinud, et avalikkude õppeasutuste ja
õigustega erakoolide õppejõudude tasude sea-
dus on ajutine ja et seda kõige lähemal ajal
tahetakse uuesti arutamisele võtta ja ühes
sellega siis ka korteriküsimus lahendatakse.
Selles veendumuses ja lootuses, et Vabariigi
Valitsus kõige lähemal ajal vastava seadus-
eelnõuga esineb, jääb tööerakonna rühm siin
äraootavale seisukohale. Kuid praegu vastu-
võetud seaduseelnõuga ei saa rühm kuidagi
nõus olla ja hääletab sellepärast lõpuhääleta-
misel selle vastu.

Riigivanem **J. Tõnisson**: Austatud
Riigikogu liikmed! Käesoleva seaduseelnõu
arutamisel ja hääletamisel on nähtavasti sel-
gusetus valitsenud selle kohta, missugune on
Vabariigi Valitsuse seisukoht. Hääletamise
tagajärjel, millega võeti esimene variant vastu,
on mõnelt poolt öeldud, et valitsus ei olevat
küllalt selgelt oma seisukohta väljendanud ja
mõnel Riigikogu liikmel ei olevat kerge olnud
hääletada. Võin öelda, et valitsus on küllalt
selgesti juba selle seaduseelnõu esitamisel

oma seisukohta väljendanud. Valitsus arutas tekkinud seisukorda õpetajate palgaseaduse vastuvõtmise järele ses mõttes, et vastuvõetud seadusega olid omavalitsustele suured kohustused peale pandud, missuguseid ei oldud enne arutatud, ja mille ulatus Vabariigi Valitsusele ka selgitatud ei olnud, sellepärast et Vabariigi Valitsusele ei olnud antud võimalust kaaluda, missugused kohustused sellega langevad omavalitsuste peale. Kui pärast omavalitsuste poolt vastuvaidlused tekkisid ja üksikute rühmade poolt seisukohta avaldati, et tuleks Riigikogule võimalus anda parandada seaduse tagajärgi, siis esines Vabariigi Valitsus seaduseelnõuga. Sellejuures olid aga õpetajad väga aktiivsed sellele vastu vaidlema. Käisid delegatsioonid haridusministri ja Riigivanema juures ning võib olla teistegi juures. Näidati ja seletati, et õpetajatel olevat kokkulepe niihästi kui kindel omavalitsustega, iseäranis Tallinna linnavalitsusega. Linnavalitsus olevat valmis sellega leppima, et muretsetakse õpetajatele korterid. Meie ei saanud aga tõendus selle kohta, et seisukoht oleks võetud linna omavalitsuste ja maa omavalitsuste poolt selles mõttes. Arutasime valitsuses, et meil on võimalus, nagu valitsus juba õpetajate palgaseaduse arutamise puhul härra haridusministri kaudu seletas, küsimust täies ulatuses korraldada sügisel, kui uus palgaseadus esitatakse. Sellepärast ei ole raskust selleks, et meie seaduse vastu võtta suudame selles mõttes, nagu esitatud omal ajal valitsuse poolt. Sellepärast esines valitsus uue seaduseelnõuga, milles määrati, et õpetajatel ei ole võimalik kortereid natuuras nõuda linnades. Selle järele, kui seaduseelnõu oli esitatud, tuldi teiselt poolt nõudmisega ja soovivaldusega, et valitsus ei takistaks kokkulepet õpetajate ja omavalitsuste vahel. Härra haridusminister tegi selle teatavaks Riigivanemale ja Vabariigi Valitsusele ja selle järele lepiti nii kokku, et kui Riigikogu enamuse täiesti selle poolt on, et tahetakse võimalus anda omavalitsustele õpetajatega kokku leppida, siis ei ole meil midagi selle vastu, ja härra haridusminister oli volitatud valitsuse nimel esinema parandusega selles mõttes. Seda on ka härra haridusminister teinud. Ja kui nüüd sellegi peale vaatamata rahaasjanduse komisjonis valitsuse esimene variant vastu võeti, siis tuli küsida: mis valitsus nüüd peab tegema? Valitsusele oli üks kui teine seisukoht vastuvõetav. Esimene variant oli sellepärast vastuvõetav, et meie reguleerime seda küsimust sügisel. Sellepärast ei ole õpetajatel ei tea kui palju kaotada. Sellega kõrvaldame aga raskused omavalitsustel. See seisukoht oli meile esimeses joonel vastuvõetav ja sellepärast olème ta esitanud. Teiselt poolt ütlesime siin, ei ole

mingisugust iseäranis suurt riisikot omavalitsustele, kui meie anname omavalitsustele võimaluse kokku leppida õpetajatega. Sellepärast oli teine variant ka vastuvõetav. Meie ütlesime: siin ei ole mingisugust iseäralikku tarvidust valitsuse poolt peale käia, kuidas rühmad omavahel tahavad tegutseda. Rühmad olid nähtavasti kokku leppinud.

Tänase koosoleku algul muutusid aga nähtavasti meeolud. Kas valitsus pidi nüüd nende muutuste kohaselt ühele või teisele poole minema? Meie ütlesime: meie jääme erapooletuks; meile on ükspuhas, missugune variant vastu võetakse. Kui võetakse esimene variant vastu, siis hoolitseme meie igatahes selle eest, et sügiseks uus seaduseelnõu esitataks, mis selle küsimuse lõplikult reguleeriks. Võetakse aga teine variant vastu, ei ole ka suuri raskusi tehtud. Meil oli kaks ettepanekut. Meil ei olnud siin põhimõttelikkude seisukohta ja sellepärast ei olnud meil tarvis öelda, et vaadake, kui ühele poole hääletate, siis teeme sellest suure küsimuse. Meie jätsime rühmadele vabaduse, kuidas tahetakse otsustada. Ei ole mingisugust mõjuavaldust valitsuse seisukohavõtmisega.

Kas see kõik heakskiitmist leiab, on teine asi, aga meie ütleme lausa, siin on esile nihutatud kõikisugu võtted, mis selle poole sihivad, et üht- või teistviisi meelt avaldada. Nende meelevalduste keerisesse ei tahtnud valitsus kaasa minna. Katsugu rühmad, kes hääletavad kooliõpetajate seisukohtade poolt, katsugu teised, kes hääletavad nende vastu, selle küsimusega valmis saada. Sest mina ütlen, kui meie oleksime katsunud ühte poolt kaitsta, siis oleks valitsusele kallale tulnud; aga nüüd öiendavad rühmad ise omavahel.

L. Johanson (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma ei oleks tõesti sõna võtnud, kui siin ei oleks härra Riigivanem avaldanud uusi tõdesid, mis edaspidi vist alusambaks saavad meie riigi valitsemisel. See uus tõde on väljendatud vormelis — ei ole mõjuavaldust valitsusel seisukohavõtmisega. Seni on teooria püstitatud, on arvatud, et valitsus kui võim peab end oma piirides maksma panema. Valitsus on see, kes riiki valitseb, valitsus esitab seaduseelnõud, valitsusel peab olema kõigi nähtuste, seaduste ja kõigi tegutsemiste kohta, mis Riigikogu toimetab, kindel seisukoht. Nüüd öeldakse, valitsus ei taha vaeva näha sellega, et seisukohta võtta, sest valitsuse seisukoht ei ole muud midagi, kui mõjuavaldus Riigikogu peale. Kui see põhimõte edaspidi niiviisi välja arendatakse, siis muidugi liigub meie riigielu edaspidi uues suunas, siis lõpuks jõuame vist välja sellele

seisupaigale, kus tuleb suur küsimismärk püstitada, kas üldse on Eestis valitsust tarvis. Võib olla, saab Eesti läbi ilma valitsuseta. Milleks siis valitsus, kui ta ei taha esitada seadusi, kui tal ei ole seisukohti isegi vähemates küsimustes. Kui ta ei taha mõju avaldada ja leiab, et, vaadake, käivad õpetajate ja omavalitsuste delegatsioonid, valitsusel on raske orienteeruda. Keda sa toetad? Kui toetad õpetajaid, siis on omavalitsused kurjad, toetad omavalitsusi, on õpetajad kurjad. Kuidas teha? Saalomoni raamat lüüakse lahti ja leitakse ilus otsus: esitaks esitame seaduseelnoõ ja reguleerime õpetajate palgaküsimust niiviisi, et õpetajail poleks raskusi, kuigi omavalitsused ei saa rahuldatud. Teiseks — reguleerime neid palku niiviisi, et omavalitsustel ei oleks ka raskusi ja oleksid rahuldatud. Ja sellele lisatakse juurde, et ega need kaks ei ole lõputulemus, vaid kolmas variant tuleb sügisel. Ja see kolmas variant oleks siis niisugune, et õpetajad ja ka omavalitsused oleksid rahuldatud.

Siin leiti, et see väike seadus on niisugune, mis kiilu ajab koalitsiooni ja ajab rühmad omavahel kokku. Ja sellepärast, et siin mitmesugused voolud Riigikogus on, siis esitati ühele üks ja teisele teine eelnõu. Ning valitsus on see, kes peab Riigikogu rühmad üksteisega tülli ajama! Kui võtame meie põhiseaduse ja kodukorra, — kuskil ei ole valitsuse peale seda ülesannet pandud (Naer.), et ta peaks Riigikogu rühmad niisugusesse seisukorda panema, et nad vastamisi lähevad. Uskuge, minu härrad, kui valitsus ütleb lahti selle küsimuse kohta seisukohavõtmisest, kui valitsus tahab silmi teha õpetajatele ja omavalitsustele, ja kui valitsus riidu tahab ajada rühmad seisukohavõtmisel, kuidas Teie seda nimetate? (K. Päts, põl: 1. aprilliks! — Üldine naer.) Siis tekib lõpuks küsimus, mis siis saab, kui 1. aprill möödab on? Kas siis, härrad Riigikogu liikmed, kui teie kõik seda kuulnud, mida valitsuse juht on kõnelenud oma mitme seisukoha põhjenduseks, mida valitsuse juht on kõnelenud oma ülesannetest rühmade suhtes, kas siis ei pea teie kahtlema ja ütlema, kas on siis kõik korras. Kui aprilli nalja aeg mööda läinud, siis paneme käe südamele ja küsime, kas on kõik korras riigi huvidega, riigi heakäekäigu seisukohalt ja Riigikogu töö edukuse seisukohalt! Valitsuse stabiilsuse ja valitsuse prestiihi raamidesse ei mahu mitme seisukoha võtmine, ei mahu see Riigikogu töö edukusse, kui valitsus selle asemel, et asja lahendada, ajab parteid vastamisi. Küsime, kas ei teki kahtlus selles, kas on kõik valitsusega korras. Kuigi õpetajate palgaseaduse muutmise seadus on alles vastu võtmata,

siiski on sellel suured teened: ta paljastas valitsust, ta on viimased hilbud valitsuselt ära tõmbanud ja näidanud, missugust poliitikat sel ajal, kui kõneldakse kõvast käest ja võimu koondamisest, aetakse. See on võimatuseni valitsust paljastanud, isegi sarnasel kombel, et päris tõsisel meeolul käed silme peale peab panema selleks, et seda alastolekut mitte näha. Üks valitsus esitab mitu eelnõu; ta ei julge otsustada, ta häbeneb õpetajate ees; teisest küljest kardab ta omavalitsusi. Ma küsin, kas tohib niisugust valitsust kauem kannatada? Mina ütlen omalt poolt, ja ma usun, et ka minu rühmaseltsimehed mind toetavad, et meie niisugust valitsust ei kannata, Eesti riik niisugust valitsust ei vaja! (Käteplagin pahemal pool.)

Riigivanem J. Tõnisson: Austatud Riigikogu liikmed! Väga traagiliseks läks lõpp, aga mina arvan, et kui meie päris kainelt asja peale vaatame, siis siin suurt traagikat ei ole. Kõigepealt pean tähendama, et valitsus meie oludes küll halvasti teeks, kui ta igal juhtumisel katsuks jõudu. Kui siin aga tõsist huvi ei ole, siis ei maksa ennast nii kangesti pingutama hakata. Mis siis õieti praegu kaalul on? Meil oli esimene variant, mis rahaasjanduse komisjonis õpetajate palgaolude korraldamise asjus vastu võeti, esitatud haridusministri väljatöötamisel Vabariigi Valitsuse nimel. See ei ole kellegi saladus, et teatud rühmad on seda seisukohta avalikult juba ette rõhutanud ja selle seaduse esitamist nõudnud, kuna nüüd needsamad rühmad on teise variandi poolt hääletanud. Seisukohad muutuvad üle öö.

Meil kõneldakse, et valitsus peab kindlate seisukohtadega esinema. Meie ei ole jätnud oma seisukohta kunagi avaldamata, kui asi tõesti niisugune on, kus teist väljapääsu ei ole. Kui aga siin seisukord muutub ja üks kui teine variant on vastuvõetav, siis tähendab, on asja lahendamine irrelevant. Kui valitsuse seisukohalt ükspuhas on, kuidas see küsimus lahendatakse, see tähendab: kas üks või teine seisukoht, on irrelevant. (L. Johanson, stp: Ükskõik, kas hirv või elevant.) Kui nii, siis ei oleks meie pidanud otsekohe oma seisukohti lõplikult nõnda väljendama, et meie ainult viimase variandi juures peatume. Ei olnud tarvis, et meie sarnasel korral, kui voolud üheainsa koosoleku jooksul väljendavad endid ümberpöörduvalt, oleksime pidanud võitlusse astuma nende seisukoha muutmistega, või oleksime pidanud ütlema, et meie ei või sellega leppida, vaid meie oleksime pidanud välja astuma seisukohaga, millega oleksime asjale pidanud saama teatava lahenduse. Meie ütleme ette, et siin on võimalik

ajutine kokkulepe; see asi laheneb lõplikult sügisel. Et lugu nõnda, siis ma ei tea mitte, mispärast meie nii traagiliselt selle seisukorra peale peame vaatama. (J. Teemant, põl: Haridusminister vaatab!) ... Haridusminister ei vaata nii traagiliselt, sest et ta ise mõlemad variandid on esitanud. Haridusminister on seisukohal olnud, et üks kui teine on vastuvõetav. Miks ta siis nüüd sellest suure traagika teeb?! Saan aru, kui tahetaks öelda, et see valitsus ei kõlba kuskile. Siis katsutakse konstrueerida niisugustest väikesest asjadest suuri kivirahne, mis valitsusele kaela veeretatakse. See on võimalik, et meie oludes niisugused paberirahnuvad tapavad. Siis teavad ka tulevased valitsused sellega arvestada. Kui vaadata, kuidas meil siin töötatakse, siis võin küll öelda, et kui niisuguste meelevirvendustega hakkad suurt võitlust pidama, siis oled sa sees! Mina kui valitsuse juht ei ole tõesti tahtnud niisugustele demagoogilistele võtetele ohvriks tuua valitsuse seisukohta, kui meie sellega ka ei oleks kukkunud. Sest kui niisuguse kindla seisukohaga tuled, siis tulevad jälle kõiksugu vastupidised seisukohavõtmised ja hääletamised, ja lüüakse valitsus sisse! Seda löbu ma neile ei tee, kes tõsiselt ei mõtle, vaid meie oleme lasknud neid „taktiilisi“ võtteid ad absurdum viia. Niisugused demagoogilised võtted on naeruväärseteks tehtud. Mis tuleb välja? Mitte midagi! (Vahelhüüe pahemalt poolt: Plaks ja sorr!) ... Plaks ja sorr on teil enestel nüüd käes! (Vahelhüüe pahemalt poolt: Bravo!) ... Kui nõutakse, ma peaksin sellest suure traagika tegema, siis minul igatahes seda tarvis ei ole! Mina olen rasketes situatsioonides küllalt julgust ja kindlust näidanud, aga niisuguses situatsioonis, mis väärt ei ole, ei hakka ma oma julgust välja andma! Seda ei ole tarvis!

Kui öeldakse, et valitsus sellepärast oma kaalu on kaotanud, siis tulge ja öelge ühtlasi, et teie ei usalda teda enam, siis läheme ära! Et aga valitsus oma juhiga sellepärast tõesti oleks ennast ära andnud, seda võib tänases õhkkonnas siin ehk öelda, aga väljaspool ei öelda seda mitte!

A. Jõeäär (stp): Väga lugupeetud härrad rahvasaadikud! Lahkumise meeolus näib võetavat asja veidi lõbusamalt, kui see seda tegelikult on. Asi on aga tõepoolest väärt, et seda tõsiselt võtta. Ma loodan, lugupeetud härrad rahvasaadikud, et teie, kes kauemat aega olete ohverdanud Eesti parlamendis oma jõudu selleks, et parema äratundmise järgi kaitsta rahva huvisid, ei või ühegi parlamendi ajaloo ette tuua niisugust näi-

det, kus valitsus esineks ühe ja sama asja juures risti vastupidiste ettepanekutega. Seda ei ole ette tulnud ei Eesti parlamendi ajaloo ega ka teiste parlamentide ajaloo. (Riigivanem J. Tõnisson: Mis teistel, seda Teie ei tea.) Härra Tõnisson ei ole teistes parlamentides palju ... (Riigivanem J. Tõnisson: Mina tean niisuguseid juhtusid, aga kui Teie ütlete, et Teie ei tea seda, siis tähendab see, et Teie ei tunne niisuguseid juhtusid.) Kui mujal sarnaseid juhtusid ennem ette tulnud, siis saame palju targemaks, kui härra Riigivanem meid selle üle täna informeeriks. (Riigivanem J. Tõnisson: Eratunni võin määrata selleks.)

Minule näib aga, et siin on tegemist mingisuguse eriti Eesti rahvusliku ja omapärase asjaga. Praegu on meil tegemist, lugupeetud rahvasaadikud, ühe seaduseelnõuga, mis on esitatud Vabariigi Valitsuse poolt, ja arvan, et valitsus sellega ei tahtnud asjata raisata rahvaesinduse aega, kui ta käesoleva eelnõu esitas, vaid soovis, et küsimus, mille sedavõrt tähtsaks pidas, et eriseadusega seda lahendada, valitsusele soovitavas sibil otsustatud saaks rahvaesinduse poolt. Ega lugupeetud Riigivanem ei eita seda, et see eelnõu on valitsuse kätetöö. (Riigivanem J. Tõnisson: Otsustage üht- või teistpidi selle kahe variandi ulatuses.) Kas parlament siis selleks tööd teeb, et ta otsustagu üht- või teistpidi. (L. Johanson, stp: Nii ei tule ilmaski kriisi.) Parlament ei ole valitsuse mängida, vaid parlament on selleks, et teha tõsist tööd, vastasel korral ei austa valitsus parlamendi prestiihi. Ma arvan aga, et sarnaste ettepanekute all kannatab veel rohkem valitsuse prestiihi. Ma tahaksin selget vastust küsimisele, misjaoks esitas Vabariigi Valitsus käesoleva seaduseelnõu? Ma arvan selleks, et see vastu võetaks. Kui Vabariigi Valitsus tuleb ühe seaduseelnõuga, peab selleks olema kindel siht, ja valitsus peab teadma, kelle huvisid ta esitatava seadusega tahab kaitsta. Ei või tulla Riigikogusse ja öelda, et käesolevas küsimuses lähevad huvid lahku; ühel poolt on huvitatud kooliõpetajad, ja neile parteidele, kes tahavad kaitsta kooliõpetajate huvisid, on valitsuse poolt üks variant, teiselt poolt on vastupidi huvitatud omavalitsused, ja jällegi on valmis teine variant parteidele, kes omavalitsuste seisukohti pooldavad. Ma arvan, Vabariigi Valitsus ei tohiks põhjust anda etteheideteks, et kui ta tuleb mingisuguse seaduseelnõuga, et tal siis oleks näiteks südame peal mõne üksiku rühmituse või kildkonna huvid ja ta esineks ettepanekutega, mis ainult ühe partei seis-

kohalt vastuvõetavad. Ei tohiks ometi Vabariigi Valitsuse kohta sarnast arvamist avaldada. Tema peaks kaitsma riigi huvisid. Aga kui nüüd Riigivanem ise tuleb ja ütleb, et käesoleval korral on valitsusel kaks seisukohta, mis üksteisele vastu käivad, üks niisugune, mida kooliõpetajate huvide kaitsjad parteid võivad pooldada, teine omavalitsuste huvide kaitsjatele, mida sellest siis arvata. (R. Penno, as: Aga missugune see kooliõpetajate partei siis on?) Ma ka ei tea, missugune partei Riigikogus on kooliõpetajate partei ja missugune omavalitsuste partei. Kuid härra Riigivanem ütleb, et olla sarnased parteid olemas ja sellepärast valitsus jätta küsimuse parteide otsustada. Siin on arutamisel kaks varianti, mis üksteisele vastu käivad, ja mõlemad valitsuse ettepanekud; tahaksin teada, kumba neist kaitses Vabariigi Valitsus? Kas ta kaitses kooliõpetajate seisukohta või omavalitsuste oma? Seisukohast, mille väljendas härra Riigivanem, võib arvata, et valitsusel ükskõik on, kuidas küsimus otsustatakse või kumba seisukohta kaitstakse. See seisukord on sarnane, nagu jaanalinnul, kui ta pea liiva alla pistes arvab end peidetud olevat. Kui tõepoolest lähevad riigis huvid lahku kahe- või kolme ringkondadel, olgu need siis nii, kui käesoleval korral, ühelt poolt omavalitsused, teiselt poolt omavalitsustes teenistuses olevad kooliõpetajad, siis peab olema riik see, kes sarnaseid huvide kokkupõrkeid lahendab. Kui üksikute kihtide huvid kokku pörkavad, siis peab valitsus teid otsima nende lahendamiseks üldistes huvides, riiklikust seisukohast välja minnes. Kui aga riigivõimu kõrgem esindaja ütleb, et ta küsimust lahendada ei suuda, vaid jätab selle ühe teise võimu hoolde, siis tunnistab ta end pankrotiks selles mõttes, et tal ei ole riiklikku võimu ja ta ei kõlba siis ka selle võimu teostajaks.

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Poolt on 44 häält, vastu 24 häält, seega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud redaktsiooni komisjoni andmata.

4. Riigikogu 5. istungjärgu lõpetamine. Sekretär **M. Juhkam**: Vanematekogu otsuse põhjal teen ettepaneku — „Riigikogu otsus-

tab: 1) lõpetada käesoleva koosolekuga Riigikogu 5. istungjärg; 2) uuesti kokku astuda erakorraliseks istungjärguks 17. aprillil 1928. a.; 3) vaheajal kuni järgmise istungjärguni võimaldada töötamine riigikaitse, välis- ja redaktsiooni komisjonile.

A. Jürman (põl): Rahaasjanduse komisjon arutas vaheaja küsimust ja tuli ühehäälelisele otsusele — on tarvilik, et ka rahaasjanduse komisjonile õigus jäetakse vaheajal kokku tulla. Sellepärast täiendan varem tehtud ettepanekut, võimaldada töötamist peale riigikaitse, välis- ja redaktsiooni komisjoni ka rahaasjanduse komisjonile.

Juhataja **K. Einbund**: Asun rkl. Jürman'i ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Jürman'i ettepanek vastu võetud. Hääletamisele tuleb juhataja liikme Juhkami ettepanek ühes vastuvõetud parandusega. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Lõpetan Riigikogu koosoleku ja seega 5. istungjärgu.

Koosolek lõpeb kell 18.10 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **K. Einbund**.

Abisekretär **O. Liigand**.

